

Lunds universitet
Sociologiska institutionen

Ser du mig?

En kvalitativ sociologisk studie av självpresentation på Facebook

Författare: Christine Carlsson
Kandidatuppsats: SOCK01, 15 hp
Vårterminen 2010
Handledare: Birgitta Ericson

ABSTRAKT

Författare: Christine Carlsson

Titel: Ser du mig? En kvalitativ sociologisk studie av självpresentation på Facebook

Kandidatuppsats: SOCK01, 15 hp

Handledare: Birgitta Ericson

Sociologiska institutionen, Vårterminen 2010

Problem/Bakgrund: Facebook är ett icke-anonymt socialt medium baserat på verklighetsförankrade relationsförbindelser som används av ett stort antal medlemmar världen över. Studien tar sin utgångspunkt i statusuppdateringsfunktionen på Facebook som en typ av självpresentation i form av inlägg som svarar på frågan ”Vad gör du just nu?”. Är statusinlägg bara en form av kommunikation mellan människor eller är de knutna till ett offentliggörande av självet och identitetsskapande?

Syfte: Att få en djupare förståelse för vad som ligger bakom författandet av självpresentationer på Facebook och hur Facebook som kontext generellt, och statusuppdateringsfunktionens utformning specifikt, inverkar på självpresentationernas uppbyggnad.

Kortfattad beskrivning av uppsatsens utgångspunkter och undersökningens upplägg: Det empiriska materialet grundar sig på fem strategiskt utvalda intervjupersoner i åldern 20-35 år. Såväl deltagande observation på Facebook under en månads tid, med påföljande analys av de statusinlägg som intervjupersonerna publicerade under den tiden, som uppföljande semistrukturerade intervjuer genomfördes. Teoriramen bygger på dels Erving Goffmans dramaturgiska analysmodell och George Herbert Meads teorier om social ordning och rolltagande, dels Christopher Laschs diskussioner om narcissism som en följd av samhällsförändringar och Jenny Sundéns teorier om textbaserade objekt och gränssnittet mellan verklighet och Internet.

Slutsatser/Resultat: Självpresentationer författas i självbegränsande syfte. Icke-anonymiteten och de verklighetsförankrade relationsförbindelserna verkar såväl begränsande på presentationernas utformning som bidragande till intervjupersonernas användning av just Facebook.

Nyckelord: Facebook, självpresentation, narcissism, interaktion, jaget, privat/offentligt.

ABSTRACT

Author: Christine Carlsson

Title: Do you see me? A qualitative sociological study of self-presentations on Facebook

Mentor: Birgitta Ericson

The Department of Sociology, Lund University, S1 2010

Background: Facebook is a non-anonymous social medium, based on offline established user relations, used by a large number of people across the globe. The study focuses on the status update feature of Facebook, as a way to present one's self in posts replying to the question "What's on your mind?". Are these posts solely a kind of interpersonal communication or are they associated with a strive for individual publicity and the process of identity construction?

Aim: To acquire a better understanding of the thoughts and aspirations underlying the composition of self-presentations as well as of how Facebook as a context in general, and the status update feature in particular, influence the formulation of the self-presentations.

Brief description of the methodological and theoretical positions: The empirical material of the study consists of an analysis of the posts written by five randomly selected interviewees during a month's time of participant observation on Facebook as well as subsequent semi-structured interviews. Theoretically, I have consulted Erving Goffman's dramaturgical perspective on social interaction, George Herbert Mead's theories on social order and role-taking, Christopher Lasch's discussions of narcissism as a result of societal changes and Jenny Sundén's ideas on the writing of self in digital self-presentations.

Conclusion: Self-presentations are written in the aim of self-acknowledgement. The non-anonymity and the fact that the online interactions are based on offline established user relations appear not only to define the composition of the self-presentations but also to be a contributing factor to the reason as to why the interviewees use of Facebook.

Keywords: Facebook, self-presentation, narcissism, interaction, self, private/public.

Innehållsförteckning

1. INLEDNING	4
1.1 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	4
1.2 DISPOSITION	4
2. BAKGRUND	5
2.1 FACEBOOK – EN INTERNETBUREN NÄTVERKSGEMENSKAP	5
2.2 NYFIKEN I EN STRUT	6
3. FINNS DET HJÄRTRUM FINNS DET STJÄRTRUM – STUDIENS PLATS I DET VETENSKAPLIGA VÄXTHUSET	7
3.1 INTERNET – EN SENMODERN DIMENSION AV SOCIAL INTERAKTION	7
3.2 TIDIGARE FORSKNING PÅ INTERNETBASERADE SJÄLVPRESENTATIONER	8
4. TEORETISKA REDSKAP	10
4.1 FACEBOOK SOM SCEN	10
4.2 ATT SE SIG SJÄLV MED ANDRAS ÖGON	11
4.3 GE MIG LITE BEKRÄFTELSE	13
4.4 ANSIKTE MOT ANSIKTE ELLER NÄTBURET – SPELAR DET NÅGON ROLL?	15
5. METOD	16
5.1 EN KVALITATIV NATURALISTISK ANSATS	16
5.2 TILLVÄGAGÅNGSSÄTT	17
5.3 URVAL	18
5.4 NÄRHET OCH DISTANS	18
5.5 BARA ETT SÄTT ATT FÖRSTÅ	19
6. ANALYS	19
6.1 IDENTITETSANSPRÅK SKRIVNA FÖR ANDRAS LÄSNING	20
6.2 BEKRÄFTELSE SOM ÖNSKAD RESPONS	20
6.3 INDIREKTA SJÄLVUTTRYCK – VIKTIGA FÖR SJÄLVKÄNSLAN	23
6.4 NÄTBUREN KONTEXT MED VERKLIGHETS FÖRANKRADE RELATIONS FÖRBINDELSER	26
7. SLUTSATS OCH AVSLUTANDE DISKUSSION	29
KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	32
BILAGA: TEMATISERAD INTERVJUGUIDE	34

1. Inledning

E-post, chattforum, bloggar och dejtingsajter är alla exempel från den uppsjö av kommunikations- och interaktionskanaler som har möjliggjorts via Internet. I dagens alltmer globaliserade och digitaliserade samhälle spelar Internet en betydande kommunikativ roll dels företag emellan, dels mellan privatpersoner i alla åldrar över hela världen. Facebook är ett av många världsomspännande dator-medierade sociala medier genom vilka användare interagerar med varandra. Handlar Facebook verkligen bara om att förenkla kommunikation mellan människor eller har nätverket snarare blivit ett offentligt socialt forum för självpresentation?

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är dels att söka djupare förståelse för hur fem användare brukar statusuppdateringsfunktionen på Facebook som en typ av självpresentation i form av statusuppdateringsinlägg, dels att utforska om, och i så fall på vilket/vilka sätt, självpresentationerna uppvisar drag av narcissism.

- Varför skrivs självpresentationerna? Vad är de ett uttryck för?
- Vilken roll spelar Facebook som kontext generellt, och statusuppdateringsfunktionens utformning specifikt, för utarbetandet av självpresentationer?

1.2 Disposition

Uppsatsen inleds med en kortfattad bakgrundsbeskrivning i vilken Facebook, som ett socialt medium, och min förståelse presenteras. Därefter följer ett avsnitt i vilket studien inplaceras i sin vetenskapliga kontext som en följd både av en kort beskrivning av de digitaliserade mediernas och globaliseringens framfart och påverkan på etablerade samhällsvetenskapliga teorier, och en redovisning av tidigare forskning om självpresentations- och identiteskonstruktionsmöjligheter i Internetburna medier med fokus på offentlighets- och publikaspekten. Sedan framläggs studiens teoretiska verktyg som är hämtade från såväl Erving Goffmans dramaturgiska analysmodell som George Herbert Meads teorier om social ordning och rolltagande samt Christopher Laschs diskussioner om narcissism som ett resultat av samhällsförändringar. Slutligen presenteras Jenny Sundéns teorier om textbaserade objekt och gränssnittet mellan verklighet och Internet som en redogörelse av de förutsättningar som omger nätbunden interaktion. Därpå följer ett metodavsnitt i vilket både valet av metodologisk ansats motiveras och urval och tillvägagångssätt presenteras och problematiseras. Analysen består av fyra, på varandra följande, delar som sammanbinder empiri och teori. I dess första del redogörs för grundorsaken till intervjupersonernas inläggsskrivande. Sedan diskuteras vilken respons intervjupersonerna gör anspråk på med sina inlägg. Nästföljande del tar

upp kopplingen mellan skribent och text. Den sista delen belyser hur Facebook som kontext och statusuppdateringsfunktionens konstruktion inverkar på statusinläggens byggnad. Uppsatsen avslutas sedan med en sammanfattning och egna reflektioner.

2. Bakgrund

I denna del beskrivs de element utifrån vilka studien har växt fram. I dess första avsnitt beskrivs Facebook som en form av socialt nätverk; dess historik, kommunikationsmöjligheter och begränsningar. Därefter följer ett avsnitt som behandlar såväl grunden för mitt intresse för statusuppdateringsfunktionen som min förförståelse av densamma.

2.1 Facebook – en Internetburen nätverksgemenskap

Facebook är ett socialt nätverk, en typ av socialt medium, som kombinerar teknologi, social interaktion och användargenererat innehåll i syfte att underlätta mellanmänsklig kommunikation. Nätgemenskapen grundades i februari 2004 som en intern mötesplats för Harvardstudenter av Mark Zuckerberg som då själv studerade vid Harvard University.¹ Idag kan vem som helst med en e-postadress bli medlem i nätverket vars medlemsantal uppskattas till ca 200 miljoner personer världen över.² Likt andra medlemsbaserade sociala medier såsom Bebo och Friendster skapar användare på Facebook en profil i syfte att kommunicera med personer som personen i fråga antingen själv har lagt till som vänner, efter att de tillfrågade har godkänt en förfrågan, eller blivit tillfrågad av och godkänt att vara vän med. Medlemmar kommunicerar via exempelvis privata meddelanden, uppladdade digitalfoton, evenemangsinbjudningar och statusuppdateringar som presenteras som offentliga meddelanden på "startsidan" – förstasidan där vänners senaste aktiviteter visas. Statusuppdateringar som skrivs i fältet "Vad gör du just nu?" är den offentligt presenterade asynkrona, fördröjda, kommunikationsform som utgör min studies huvudfokus. Som en typ av självpresentation visas statusinlägg upp på vänners sidor som en slags öppen, allmän och sporadisk kommunikation från användaren till dennas vänner. Likt ett inlägg skrivet på en blogg behöver statusinlägg inte svaras på för att existera i motsats till exempelvis ett telefonsamtal som är en synkron, direkt, kommunikationsform.³ Viktigt att notera är, som Zhao et al. poängterar, att Facebook är ett icke-anonynt medium, till skillnad från exempelvis ett chattforum, i vilket interaktion äger rum mellan individer som är relaterade till varandra på ett eller annat sätt även offline.⁴ Med hjälp av sekretessinställningar kan dock användarna kontrollera vilken information som deras vänner var för sig har möjlighet att ta del av. Exempelvis kan användare bestämma dels

---

1 Adam Erlandsson, "46 miljoner fejs", *Svenska Dagbladet*, 21 oktober 2007, s. 8-11.

2 Raja Bahari, "200 miljoner på Facebook", *Göteborgs-Posten*, 9 april 2009.

3 Anne Ryen, *Kvalitativ intervju: Från vetenskapsteori till fältstudier* (Malmö: Liber, 2004), s. 195f.

4 Shanyang Zhao, Sherri Grasmuck & Jason Martin, "Identity construction on Facebook: Digital empowerment in anchored relationships", *Computers in Human Behavior*, 24 (2008:5), s. 1816-1836.

vilka aktiviteter som ska visas på den egna profilsidan respektive på vänners sidor, dels vem som kan söka efter dem. Att den genomsnittliga användaren tillbringar en timme på Facebook per dag, vilket Isitt uppger i artikeln ”Syns man inte finns man inte”⁵, bottnar kanske i att Facebook inkorporerar en rad online-burna kommunikationsformer såsom e-post, chatt, och bloggliknande möjligheter i ett enda medium, vilket verkar underlättande för individen som därav kan koncentrera dessa sfärer av sin dator-medierade kommunikation till en enda sajt.

2.2 Nyfiken i en strut

För att, i enighet med ett kvalitativt angreppssätt, få ny kunskap om ett fenomen är det viktigt att redogöra för, och ta hänsyn till, dels grunden till fenomenets initiella intresse, dels den egna förståelsen av fenomenet. Metodologisk medvetenhet, menar Jacobsson, är nyckeln till kvalitet och trovärdighet inom kvalitativ forskning. Hon betonar vikten av att framföra metodologiska problem och förtjänster som ett sätt att visa att man som forskare har reflekterat över hur ens identitet, värderingar och föreställningar påverkar de tolkningar man gör och den kunskap som nås.⁶ Fangen beskriver det som att: ”Det viktiga är att vara medveten om sin egen snedvridenhet (*bias*), så att fältet kan presentera sig precis så annorlunda som det är (*otherness*) och därmed försvara sin sanning mot dina förutfattade meningar”.⁷ Denna växling mellan förståelse och förförståelse utgör den s.k. hermeneutiska cirkeln, vilken beskriver att den initiella förståelsen som en forskare har om ett fenomen gradvis ändras i takt med att denna tillägnar sig kunskap om fenomenet.⁸

Att min studie inriktas på just Facebook som ett av en rad sociala nätverk grundas i att det är ett nätverk som jag själv har blivit inbjuden till, och som jag har gått med i, i intention att hålla kontakt med vänner bosatta världen över. Jag har dock varit motståndare till att gå med i Facebook både som en egen identitetsmarkör och av den anledningen att jag hellre håller kontakt via kommunikationsformer som är utformade för mer privat kommunikation i motsats till ett öppet Internetburet forum. Eftersom jag fortfarande har kontakt med de personer som bad mig att gå med i Facebook via andra kommunikationssätt har det väckts ett intresse för Facebook som interaktivt medium på ett generellt plan – vad är poängen med Facebook? Fokuset på statusuppdateringsfunktionen specifikt bottnar i att jag själv upplever funktionen som ett selektivt vardagsuppslag snarare än mellanmänsklig kommunikation. Intresset härrör alltså ifrån en nyfikenhet att undersöka huruvida statusinläggen handlar om kommunikation människor emellan

---

5 Mark Isitt, ”Syns man inte finns man inte”, *Göteborgs-Posten*, 15 november 2007, s. 708.

6 Katarina Jacobsson, ”Den svårfångade kvaliteten”, i *Uppdrag forskning*, red. Katarina Sjöberg & David Wästerfors (Malmö: Liber, 2008), s. 165-169.

7 Katrine Fangen, *Deltagande observation* (Malmö: Liber, 2005), s. 49-53.

8 Elin Lundin, ”Konsten att hitta sin teori”, i *Uppdrag forskning*, red. Katarina Sjöberg & David Wästerfors (Malmö: Liber, 2008), s. 102-104.

eller om de snarare är kopplade till självpresentation och identitetsskapande, alternativt en kombination av båda dessa aspekter. Medvetenheten om min egen förförståelse, och dess eventuella inverkan på min tolkning och min förståelse av ämnet, föranleder en större uppmärksamhet på densamma, vilket är en förutsättning för att nå förståelse bortom fördomar. Viktigt är dock att framhäva, som Lundin också skriver, att utan min förförståelse skulle jag varken ha haft intresse att studera Facebook, och därigenom omvandla förförståelsen till ny förståelse, eller förstått något av det som studeras.⁹

3. Finns det hjärtrum finns det stjärtrum – studiens plats i det vetenskapliga växthuset

Denna del sätter studien i sitt vetenskapliga sammanhang. Till att börja med beskrivs kortfattat utvecklingen från ett traditionellt jordbrukssamhälle till ett mer individualistiskt, numera även Internetkretsat, samhälle och dess inverkan på etablerade teoretiska ramverk. Därefter presenteras tidigare forskning om självpresentation och identitetsskapande baserad på såväl anonyma onlinemiljöer som icke-anonyma sådana. Slutligen, med stöd från de nämnda avsnitten, redogörs för grunden till varför mitt ämne och mina frågeställningar är av vetenskapligt intresse och relevans.

3.1 Internet – en senmodern dimension av social interaktion

Individualisering och globalisering är två processer som präglar dagens senmoderna samhälle vad gäller såväl interaktionsmöjligheter som interaktionsformer och således identitetsskapande som en process. Ett antal sociologer, exempelvis Asplund och Riesman, har behandlat den historiska processen från det traditionella, kollektivistiskt orienterade, till dagens moderna, i större utsträckning individualiserade, samhälle och dess implikationer för interpersonella relationer. De beskriver hur individer idag, fragmentiserade, söker mening med livet i självutveckling med hänsyn till den sociala omgivningen som en följd av att de traditionella positioner i vilka individer tidigare förankrade sina identiteter är osäkrade och uppluckrade.¹⁰ Känslan av otrygghet och osäkerhet inför den egna identiteten som uppkommer av svårigheterna att inte längre okomplicerat legitimera sig, skriver Johansson, föranleder individens sökande efter autencitet och att göra unika avtryck i historien, ett sökande som även pågår i massmedier såsom Internet.¹¹ Mot bakgrund av globaliseringsprocessen och digitala mediers uppkomst och framfart är samhället inne i en ny förändringsfas. Lindgren skriver att denna förändring är mer genomgripande och sker i ett högre tempo än tidigare, vilket basar för att etablerade samhällsvetenskapliga teorier riskerar att

---

9 Ibid., s. 105.

10 Johan Asplund, *Essä om Gemeinschaft och Gesellschaft* (Göteborg: Korpen, 1991)
David Riesman, *Den ensamma massan* (Lund: A-Z Förlag, 1999).

11 Thomas Johansson, *Socialpsykologi: Moderna teorier och perspektiv* (Lund: Studentlitteratur, 1999), s. 168.

ofullständigt reflektera den verklighet som de refererar till.¹² I avsikt att bidra med ny kunskap om och förståelse av den sociala verkligheten är det därför av vikt att följa och undersöka sociala processer i dess sociala sammanhang, sammanhang som i denna tid också återfinns på ett medialt, Internetburet plan, som omges av andra förutsättningar och begränsningar än ansikte-mot-ansikte-interaktion. Statusuppdateringsfunktionen på Facebook är ett samtida dator-medierat uttrycksätt som blir intressant att studera i ljuset av den ovan diskuterade betydelse som omgivningen har för individens situationella identitetsprocess. Som en form av medveten interaktion på ett forum där publiken är känd kan funktionen både undersökas som ett slags identitetsanspråk format av omgivningen och som en typ av unika avtryck.

3.2 Tidigare forskning på Internetbaserade självpresentationer

Internetbaserad social interaktion och identitetskonstruktion som följd är ett senmodernt fenomen. I och med att icke-anonyma nätgemenskaper är en förhållandevis ny form av kommunikation online har tidigare studier av identitetsskapande på Internet grundats på anonyma nätbaserade miljöer, till exempel MUDs (Multi-User Dungeons) och chattforum.¹³ En aspekt som en rad nyligen publicerat material om sociala medier behandlar är exhibitionism i diskussioner om användares förhållningssätt till den offentlighet som omger dessa medium – vilken typ av information är privat respektive offentlig? Blottläggandet på Internet beskrivs exempelvis av Milles som att ”alla blivit tonåringar som provar kläder i ett provrum av glas” i betydelsen att ingen information är för privat för att publiceras på nätet.¹⁴ I motsats till Milles menar McCullagh att användare av sociala medier gör en åtskillnad mellan information som är för privat för Internet och information om självet som de anser att de kan publicera för allmän beskådan. Hon framhåller att föreställningarna om vad som anses vara privat respektive offentlig information om självet har blivit föremål för subjektiv definition som ett resultat av att dagens samhälle präglas av avtraditionalisering.¹⁵ Weitner nyanserar diskussionen ytterligare och konkluderar att det som tidigare har ansetts vara privat numera publiceras offentligt för en föreställd publik i intention att narcissistiskt giltiggöra egna upplevelser och tankar.¹⁶ Weitner lyfter alltså frågan om en föreställd publik och dess inverkan på självpresentationens innehåll. Till skillnad från mitt arbete baserar såväl McCullagh som Weitner

---

12 Sven-Åke Lindgren, ”Det teoriutvecklande projektet”, i *Uppdrag forskning*, red. Katarina Sjöberg & David Wästerfors (Malmö: Liber, 2008), s. 116f.

13 Jenny Sundén, ”Cybersocieties: writing gender in digital self-presentations”, i *Digital borderlands: cultural studies of identity and interactivity on the Internet*, red. Johan Forsnäs, Kajsa Klein, Martina Ladendorf, Jenny Sundén & Malin Svenningsson (New York: Peter Lang Publishing Inc., 2002), s. 79-111.
Sherry Turkle, *Leva online* (Stockholm: Norstedt, 1997).

14 Ulrika Milles, ”Bloggandets baksmälla: nu packar alltfler ihop från Facebook”, *Dagens Nyheter*, 22 juni 2009, s. B04.

15 Karen McCullagh, ”Blogging: self-presentation and privacy”, *Information and Communications Technology Law*, 17 (2008:1), s. 3-23.

16 Janina Weitner, *Blogg: En undersökning om att skriva blogg på nätet* (C/D-uppsats, Lund: Sociologiska institutionen, Lunds universitet, 2008).

sina studier på bloggskrivande, vilket skiljer sig åt från Facebook i den mån såväl skribenten som läsaren av en blogg kan vara anonyma medan dessa parter på Facebook är kända för varandra och har en verklighetsförankrad relation.

En annan aspekt som betonas i studier som jag har tagit del av är förhållandet mellan användarens självpresentation och självet bakom den – intimiteten mellan användaren och presentationen. Med utgångspunkt i sociala nätverk såsom Bebo och MySpace berörs frågan om publikens inverkan på användarens framställning av självet, och anknytning till densamma, men i kontrast till min studie riktas fokus på profilinformation såsom fritidsintressen, antal vänner och civilstånd som identitetsmarkörer. Självförverkligande som ett reflexivt vågspel mellan möjligheterna att testa olika identitetsanspråk och riskerna såsom missförstånd och sociala sanktioner är något som exempelvis både Livingstone och Carrington understryker. Livingstone accentuerar publikens inverkan på detta vågspel och menar att det som skrivs är anpassat till publiken, vilket "suggests a definition of privacy not tied to the disclosure of certain types of information, rather a definition centered on having control over who knows what about you"¹⁷, medan Carringtons studie mer fokuserar på identitetsmarkörerna som avspeglingar av kulturella trender, som delar av individens reflexiva självnarrativ.¹⁸ Även Zhao et al. diskuterar hur den verklighetsförankrade relationen mellan skribent och läsare inverkar på skribentens självanknytning till presentationen. De menar att det "önskvärda möjliga jaget", som användarna eftersträvar att förkroppsliga även offline, presenteras på Facebook till skillnad från såväl det "äkta jaget" som visas i ansikte-mot-ansikt-möten som det "sanna jaget" som framhävs i fullkomligt anonyma nätverksmiljöer.¹⁹

Båda dessa ämnen; diskussionen kring vad som är privat respektive offentlig information och relationen mellan aktör och publik med hänseende till presentationsmöjligheter, begränsningar och distans alternativt intimitet till presentationen, är föremål för min studie. Den litteratur jag har tagit del av i ämnet har inte tagit i anspråk den kombination av aspekter av nätburen interaktion i vilka min studie tar avstamp, med Facebook som bas, nämligen statusuppdateringar som en form av asynkron icke-anonym presentation som visas på vänners nyhetssidor. Intressant blir således att utforska dels vad statusuppdateringsfunktionen på Facebook har för innebörd för ett antal användare med hänsyn till deras förhållningssätt till texten som de skriver där, dels undersöka hur relationen till deras vänner influerar deras självpresentationer.

---

17 Sonia Livingstone, "Taking risky opportunities in youthful content creation: teenagers' use of social networking sites for intimacy, privacy and self-expression", *New Media & Society*, 10 (2008:3), s. 404.

18 Victoria Carrington, "From blog to bebo and beyond: text, risk and participation", *Journal of Research in Reading*, 32 (2009:1).

19 Zhao, Grasmuck & Martin, a.a., s. 1818f., 1830.

4. Teoretiska redskap

I detta avsnitt redovisas studiens teoretiska utgångspunkter. Till att börja med behandlas Erving Goffmans dramaturgiska perspektiv på presentationen av självet och George Herbert Meads teorier om ett kontinuerligt identitetsskapande genom självets objektifiering för den egna blicken. För att sätta studien i sitt samtida sammanhang beskrivs Christopher Laschs diskussioner om narcissism som ett svar på kulturella och sociala förändringar. Slutligen redovisas Internets inverkan på mellanmänsklig kommunikation med utgångspunkt i Jenny Sundéns teorier om gränssnittet mellan verklighet och Internet.

4.1 Facebook som scen

I kraft av sin dramaturgiska analysmodell liknar Erving Goffman, i sitt verk *Jaget och maskerna – en studie i vardagslivets dramatik*, samhället vid en teaterscen på vilken aktörer framträder i egenskap av olika roller, olika identitetsanspråk, och presenterar sig för olika publik.²⁰ Framträdandena, menar han, är dels *socialiserade* på så sätt att de anpassas till de normer och förväntningar som finns i den sociala situation i vilket de framförs, dels *idealiserade*, vilket innebär att aktören medvetet presenterar sig på ett fördelaktigt sätt.²¹ Båda dessa karaktäristiska har sin grund i det som Goffman benämner *intrycks kontroll*, nämligen aktörens eftersträvan att kontrollera publikens respons på framträdandet genom att åstadkomma just det intryck som han eller hon tror kan framkalla den önskade responsen. Intrycks kontroll reglerar således den informationsöverföring som sedan ligger till grund för publikens varseblivning, tolkning och bedömning av jaganspråket.²² I anslutning till varje framträdande distingerar han vidare mellan en främre respektive en bakre region där begreppet region åsyftar till ett ställe ”som till viss grad är avgränsat av perceptions- eller varseblivningsbarriärer”.²³ Den *främre regionen* är den plats där framträdandet äger rum och aktören utövar en hög grad av självkontroll i syfte att presentera sig så att omgivningen accepterar identitetsanspråket, medan den *bakre regionen* är där aktören förbereder, planerar och organiserar sitt framträdande så att hon eller han ska bli avsiktligt uppfattad.²⁴ Med utgångspunkt i Goffmans analysmodell kan Facebook ses som en scen, som användare presenterar sig på inför sina vänner, med statusfältet som en främre region i vilken användarna utför medvetna framträdande med specifika motiv för ögonen och platsen bakom skärmen som en bakre region där användarna tänker ut och formulerar sina framställningar.

---

20 Erving Goffman, *Jaget och maskerna: En studie i vardagslivets dramatik* (Stockholm: Norstedts Akademiska Förlag, 2006).

21 Ibid., s. 39-51.

22 Goffman, a.a., s. 13-15.

Oskar Engdahl & Bengt Larsson, *Sociologiska perspektiv: Grundläggande teorier och begrepp* (Lund: Studentlitteratur, 2006), s. 115.

23 Goffman, a.a., s. 97.

24 Ibid., s. 97f., 101-103, 112-114.

Intryckskontrollsbegreppet och skiljelinjen mellan en främre och en bakre region indikerar att det är någonting i presentationen som döljs. Goffman framhåller alltså att individer handlar utifrån hur de föreställer sig att andra kommer att handla som en följd av deras eget beteende – individer visar inte sina inre jag utan istället det som de tror att andra värderar. Publiken fyller därför en viktig funktion i Goffmans resonemang. Han understryker att individer har olika relationer till olika människor och framhäver att människor som bevittnar agerande som inte var avsett för dem kan bli förvirrade och besvikna och att den agerande själv kan bli desorienterad i sådana situationer. Lösningen på problemet, menar Goffman, är publikåtskillnad i betydelsen att utestänga personer som antingen normalt ser den agerande i en annan, oförenlig, roll eller har sett honom eller henne i en tidigare roll som är oförenlig med den aktuella rollen.²⁵ I de fall publikåtskillnad är omöjlig måste situationen omdefinieras så att ”inkräktaren kan införlivas med den”²⁶, vilket trots allt indikerar och förutsätter en uppdelning av åskådare. Goffman behandlar alltså inte det medvetna och i viss mån konstanta valet av publiksammankomst som är utmärkande för Facebook. Av intresse vad gäller publikaspekten, för min studie, är inte bara att relationerna mellan användare och publik är verklighetsförankrade utan också det faktum att Facebook är ett nätverk genom vilket användare kan interagera med en rad olika kontakter samtidigt, kontakter som användare står i olika relation till. En annan intressant aspekt av Goffmans teatermetafor som jag ska fördjupa mig i i analysdelen är hans begrepp *dramaturgisk disciplin*, vilket betecknar aktörens samtidiga engagemang i, och möjlighet att känslomässigt distansera sig ifrån, en presentation i avsikt att prestera ett framgångsrikt framträdande.²⁷ Som diskuterat ser Goffman framträdanden som av omgivningen bestämda selektiva presentationer, men frågan är vad statusinläggen har för betydelse för användarna på Facebook – om de förmår distansera sig från den i Goffmans mening valda, socialiserade och idealiserade texten, eller om jaget och texten är intimt förenade.

4.2 Att se sig själv med andras ögon

George Herbert Mead omskrivs ofta som en av den symboliska interaktionismens grundpelare.²⁸ Symbolisk interaktionism är ett teoretiskt perspektiv som bygger på idén om individer som aktiva och sociala varelser som ständigt förändras i mötet med nya situationer och människor. Mellanmänsklig interaktion, med identitetsskapande som följd, sker med hjälp av symboler som Mead benämner *signifikanta*, vilket innebär att de har samma innebörd för såväl sändaren som

---

25 Ibid., s. 21, 121-124.

26 Ibid., s. 124.

27 Ibid., s. 188-190.

28 Jan Trost & Irene Levin, *Att förstå vardagen: Med ett symbolisk interaktionistiskt perspektiv* (Lund: Studentlitteratur, 2004), s. 44.

mottagaren.²⁹ Grundförutsättningen för interaktion menar Mead är *socialisationsprocessen* i vilken individer tillägnar sig de kunskaper, förväntningar och normer som finns i det samhälle som hon eller han växer upp i genom inläring av det talade språket och kroppsspråket. Utan social ordning skulle människor inte definiera situationer på likartade sätt, vilket skulle leda till missförstånd då symboler är avhängiga en gemensamt överenskommen situationsdefinition.³⁰ I arbetet med statusuppdateringsfunktionen på Facebook som ett fält, eller som en scen i enighet med Goffmans begreppsapparat, ligger det i mitt intresse att utforska dess sociala regelverk dels i form av vad som anses i sin ordning att skriva och vad som faller utanför ramen, dels hur symbolanvändning influerar användarnas självpresentationer.

I likhet med Mead diskuterar Goffman, som jag skrev ovan, interaktioner som socialiserade. Men medan Goffman betraktar självpresentationer som ett sätt för en aktör att framkalla en önskad respons hos publiken ser Mead interaktioner, eller presentationer, som framtidsorienterade sätt att svara på de andras avsedda beteende så som det i förväg varseblivs eller tolkas av den enskilda. Skillnaden dem emellan är alltså att Goffman ser en presentation som ett agerande av en aktör som publiken och eventuella medaktörer hjälper till att hålla flytande medan Mead lyfter fram ett triadiskt interaktionssystem där agerande såväl definierar situationen, handlar, varseblir svar och tolkar det varseblivna, vilket sedan ligger till grund för eventuella omdefinitioner av situationen och justeringar av beteenden som anpassas till tolkningen av andras agerande.³¹ Den viktigaste förutsättningen för ett sådant interaktivt identitetsskapande menar Mead är förmågan att *ta andras roller*, vilket innebär kapaciteten att behandla självet som ett objekt som analyseras, reflekteras över och förändras genom att "se sig själv med den andres ögon". Viktigt att notera, menar Mead, är dock att individer, genom rolltagande, ser på sig själva såsom de föreställer sig, eller varseblir, att andra ser på dem.³² Följaktligen styrs inte bara beteendet utan också synen på självet av varseblivningen av andras åsikter, i motsats till Goffman som anser aktören distanserad till sin roll. Rolltagande leder resonemanget till den/de andra parten/parterna i interaktionen – publiken i Goffmans mening. Mead framhäver i detta sammanhang framförallt de som individen bryr sig om och står henne eller honom nära, *signifikanta andra*, och de i individen internaliserade och organiserade samhällsnormerna, värdena och reglerna, *den generaliserade andra*, som särskilt

---

29 Ibid., s. 133f.

30 Trost & Levin, a.a., s. 64-66, 174-176.

Klaus Helkama, Rauni Myllyniemi & Karmela Liebkind, *Socialpsykologi: En introduktion* (Malmö: Liber, 2004), s. 72.

31 Goffman, a.a., s. 13-23.

Trost & Levin, a.a., s. 109-114.

32 Helkama, Myllyniemi & Liebkind, a.a., s. 50, 61.

Johansson, a.a., s. 78.

Trost & Levin, a.a., s. 69f., 76.

verkande på individen.³³ Värt att betona är att rolltagandeprocessen sker inom individen i fråga, vilket sålunda inte fordrar någon fysisk kontakt mellan parterna, vilket i sin tur ligger i begreppet sociala medier.³⁴ Intressant för min studie är därför att undersöka om, och i så fall på vilket sätt, rolltagande av såväl signifikanta andra som den generaliserade andra påverkar användarnas statusinlägg. Vidare ämnar jag kombinera och kontrastera Goffmans respektive Meads perspektiv på, och begreppsapparater för, självpresentationer alternativt sociala interaktioner i avsikt att få en så nyanserad bild som möjligt av statusuppdateringsfunktionen och dess innebörd för mina undersökningssubjekt.

4.3 Ge mig lite bekräftelse

Christopher Lasch resonerar i sin bok *The Culture of Narcissism* om narcissism som psykets svar på sociala förändringar i samhället.³⁵ Han menar att industrialisering, sekularisering, avtraditionalisering och överhängande katastrofer såsom slutförbrukning av icke-återvinningsbara naturresurser och kärnvapenkrig har föranlett, en bland människor osäker framtidssyn och en syn på det förflutna som förlegat, vilket i sin tur ligger till grund för människors behov av omedelbar tillfredsställelse och flyktiga mellanmännsliga relationer.³⁶ I ett samhälle präglad av dessa sociala och kulturella förändringar blir det mer problematiskt för individer att hänga upp sin identitet på självklarheter. Identitetsprocessen blir situationellt betingad vilket gör individer alltmer beroende av varandra och hur deras respektive identitetsanspråk mottages av andra.³⁷ Lasch intresserar sig för narcissismen som samhällsföreteelse, och kulturell dimension, och han poängterar att narcissisten, frikopplad från kollektivet och med alla möjligheter till självförverkligande, inte kan frigöras från sin sociala omgivning utan är beroende av andras bekräftelse för sin självkänsla.³⁸ En narcissistisk störning, menar han, är just en obalans i hur människor förhåller sig till sig själva och sin omgivning – en pendling mellan en längtan efter gemenskap och ett behov av att odla den egna individualiteten.³⁹ Han tydliggör vikten av andras bekräftelse av det egna självet i en rad samhällliga företeelser. Exempelvis beskriver han hur det i dagens konsumtionssamhälle, kännetecknat av byråkrati och konkurrens, har blivit allt viktigare att kunna sälja sig själv som en produkt då den egna individens framgång mäts mot andra individers framgång. Således har självuppfattning sin grund i offentligt erkännande, vilket i sin tur påverkar självkänslan. Förenklat blir omvärldens åsikter om jaget av större vikt än de egna åsikterna – individen mäter sig mot en

---

33 Helkama, Myllyniemi & Liebkind, a.a., s. 62.

Johansson, a.a., s. 78.

Trost & Levin, a.a., s. 66-68.

34 Trost & Levin, a.a., s. 113.

35 Christopher Lasch, *The Culture of Narcissism* (New York: W.W. Norton & Company, Inc., 1979), s. 50.

36 Ibid., s. Xv-xvii, 3-6, 25, 27.

37 Johansson, a.a., s. 84.

38 Lasch, a.a., s. 10, 13.

39 Ibid., s. 35f.

samhällelig normativ måttstock.⁴⁰ Facebook är ett forum där användarna har möjlighet att presentera sig själva på ett fördelaktigt sätt genom att selektivt framhäva önskvärda attribut och karaktärsdrag och därmed likna sig vid ett paket, en produkt som kan jämföras med andra, som antingen vinner bekräftelse eller negligeras. Av intresse för min uppsats, mot bakgrund av Laschs redogörelse om narcissism som en samhällsaktuell företeelse, är därför att ta reda på dels hur mina intervjupersoner känner när de får svar på sina inlägg, dels om de upplever en försvagad självkänsla då bekräftelse från andra uteblir. Frågan om utebliven bekräftelse utelämnar Lasch men den är angelägen för min studie då den kan ge insikt i grundorsaken till användarnas nyttjande av statusuppdateringsfunktionen. Vidare är det intressant att undersöka huruvida användarna, i överensstämmelse med både Goffmans idealiseringsbegrepp och Laschs tänkesätt om individer som attraktiva erbjudanden, har för avsikt att presentera sig fördelaktigt eller om funktionen har en helt annan innebörd. Skillnaden mellan Goffman och Lasch i detta avseende vill jag mena är att Laschs resonemang handlar om att vinna bekräftelse från omgivningen medan Goffmans presentationsbegrepp åsyftar ett framträdande som ett medel att uppnå ett önskat mål, ett intryck, vilket inte måste vara bekräftelse utan kanske till och med kan vara avvisning.

En förutsättning för att bli bekräftad och omtyckt av omgivningen är att leva upp till de förväntningar och normer som omger den specifika sociala situation i vilken bekräftelse söks. Facebook innehar egna specifika sociala koder och normativa ramverk som jag ska undersöka med utgångspunkt i Goffmans respektive Meads socialiseringsbegrepp beskrivna ovan. I sina diskussioner om narcissism ger dock Lasch ett konkret förslag på form på nutida självpresentationer. Lasch beskriver hur journalism, självbiografiskt skrivande, att tala ut och den öppna bekännelsen i dagens samhälle tränger undan hårda, faktabaserade texter som har som mål att upplysa eller övertyga, till förmån för ogenomtänkta, triviala inlägg och inpass. Detta menar han resulterar i förhållandevis korta vardagligt eller poetiskt riktade och gärna humoristiskt skrivna självpresentationer. Rappa och chica verkar dessa inlägg, skriver han, syfta till att fånga läsarens uppmärksamhet och därmed framhäva skribenten snarare än innehållet. Han proponerar att det idag snarare handlar om att få och upprätthålla läsarens intresse, i avsikt att stötta upp skribentens dåliga självkänsla, med hjälp av humoristiska inslag och självparodi, än att framhäva textens innehåll.⁴¹ Facebook kan ses som ett forum för personligt uttryck som når ut till valda personer, genom vilket användare har möjlighet att vinna publicitet och bekräftelse genom triviala inlägg. Laschs resonemang om en samhällelig trend mot önskad publicitet och folkstöd genom trivialiteter och självbekännelser kan användas i min studie för att undersöka innehållsstrukturen i statusuppdateringarna med avseende på humor och lättsamhet i syfte att få kunskap om huruvida

---

40 Ibid., s. 52-59, 63f., 68f.

41 Ibid., s. 17-21.

användarna anser det uttryckta i sig viktigare än att bli lästa. Dessutom kan Laschs idéer bidra till att ge empirisk substans åt såväl Goffmans och Meads teorier om socialisering som Meads idéer om rolltagande; följer presentationerna Laschs föreslagna narcissistiska mönster? Eller gäller andra sociala koder?

4.4 Ansikte mot ansikte eller nätburet – spelar det någon roll?

Nätbaserad självpresentation och social interaktion sker under andra förutsättningar än deras vardagliga motsvarigheter. Eftersom kommunikation på Internet i stor utsträckning bygger på text och fotografiskt material, som ett resultat av att kroppen inte är fysiskt närvarande, uteblir kroppsliga signaler som omedvetet sänds ut. Kroppen får därför representeras på andra sätt, vilket ger individen stora möjligheter att kontrollera vilken information hon eller han avger och följaktligen det intryck som utsänds. Att Internet inte bara möjliggör utan också kräver att individen anstränger sig i sin presentation som en följd av att individen ser sig själv agera och presentera sig själv inför andra resulterar i, som Jenny Sundén skriver i ”Cybersocieties: writing gender in digital self-presentations”, att användarna tvingar sig att göra sig till *textbaserade objekt både för sig själva och för andra*, vilket utgör en väsentlig skillnad från vardagsinteraktionssituationer.⁴² Sundén betonar dock att Internet inte ska ses som en fristående verklighet med egna diskursiva villkor där man kan vara vem man vill när som helst utan framhåller att vi, som sociala varelser, aldrig kan lämna vårt kulturellt och socialt skapade bagage. Bagaget formar istället våra framställningar på Internet, vilket resulterar i att allt som är fabricerat på Internet kan ses som kulturella avspeglingar. Hon beskriver *gränssnittet mellan verklighet och Internet* som ”an ambiguous borderland between human and technology” som dels förbinder dess användare, dels fungerar som en länk mellan användarnas självpresentationer i text och användarna själva.⁴³ Följaktligen kommer självpresentationen att utgöra individens ansikte utåt samtidigt som det fungerar som en spegel som individen kan betrakta olika varianter av sig själv i. Gränssnittet kan alltså tolkas som ett filter som endast släpper igenom det som användaren i fråga önskar, vilket underlättar dennes kontroll av den sociala återverkan som andras reaktioner kan få. Berg poängterar dock att det inte nödvändigtvis är andras intryck som kontrolleras utan att det snarare är den *egna upplevelsen* av dessa som kan tyglas med hjälp av gränssnittet.⁴⁴ I arbetet med min studie är det av största vikt att ta hänsyn till de specifika förutsättningar som omger interaktionssituationen – i det här fallet ett Internetburet icke-anonymt socialt medium. Gränssnittet, som redogörs för ovan, inrymmer dels Goffmans begrepp bakre region där individen kan göra sig till ett objekt för sig själv och reflektera över vilket intryck

---

42 Sundén, a.a., s. 79-111.

43 Ibid., s. 80.

44 Martin Berg, *Självets garderobiär: Självreflexiva genuslekar och queer socialpsykologi* (diss. Lund: Sociologiska institutionen, Lunds universitet, 2008), s. 43.

olika presentationer skulle framkalla hos publiken, dels hans begrepp främre region där individen publicerar sin presentation som sedan förbinder dess läsare – statusuppdateringsfunktionen i sin helhet. Viktigt att ha i åtanke är att just dator-medierad interaktion omöjliggör en direkt uppfattning av publikens respons, vilket medför att det eventuellt handlar om en upplevelse av att kunna styra publikens intryck snarare än om att faktiskt göra det.

5. Metod

Denna del behandlar studiens metodologiska aspekter. I dess första avsnitt motiveras mitt val av en kvalitativ naturalistisk forskningsansats som ett lämpligt angreppssätt att utforska och förstå människors uppfattningar och upplevelser av ett fenomen, vilket är min studies syfte. Därefter följer ett avsnitt som beskriver studiens tillvägagångssätt från deltagande observation på fältet Facebook, med påföljande analys av statusinlägg publicerade under den period då observationen genomfördes, till uppföljande semistrukturerade intervjuer. I nästföljande avsnitt redogörs för studiens strategiska urvalsförfarande och skälen till dess tillämpning. Sedan diskuteras min relation till intervjupersonernas eventuella påverkan på min slutgiltiga förståelse för ämnet i fokus. Avslutningsvis framhålls att studien, mot bakgrund av sin kvalitativa ansats, inte är avsedd att generaliseras utifrån utan snarare ska ses som en version, ett sätt att förstå vilken betydelse ett antal medlemmar tillskriver statusuppdateringsfunktionen på Facebook.

5.1 En kvalitativ naturalistisk ansats

Valet av metod är en följd av forskarens frågeställning och teoretiska utgångspunkter.⁴⁵ En kvalitativ forskningsansats avsedd att utforska och förstå, i motsats till att kvantitativt kartlägga eller fastställa samband mellan människors uppfattningar och tolkningar av sin omgivning stämmer väl överens med min studies syfte att få inblick i den mening ett antal individer tillskriver statusuppdateringsfunktionen på Facebook. Den kvalitativa forskningstraditionen stödjer sig på innehållet i Tomas Teorem, nämligen att det inte finns någon objektivt existerande verklighet att mäta utan att det som människor tror existerar blir ”verkligt” i deras bemötande av det. Sålunda handlar individer mot bakgrund av hur de definierar situationer, varseblir och tolkar det som de tror är ”verkligt”.⁴⁶ Gubrium och Holstein diskuterar fyra paradigm inom kvalitativ forskning och betonar deras respektive ”metodspråk” som uttryck för olika sätt att vinna kunskap om omvärlden.⁴⁷ Då denna studies huvudintresse är innehållet i det som uttrycks i statusuppdateringarna –

---

45 Lundin, a.a., s. 87, 89-91.

Katarina Sjöberg, ”Forskaren och fältet”, i *Uppdrag forskning*, red. Katarina Sjöberg & David Wästerfors (Malmö: Liber, 2008), s. 28.

46 Sjöberg, a.a., s. 24.

Jan Trost, *Kvalitativa intervjuer* (Lund: Studentlitteratur, 2005), s. 36.

47 Jaber Gubrium & James Holstein, *The New Language of Qualitative Method* (New York: Oxford University Press Inc., 1997).

individernas egna perspektiv på, och användning av, presentationsfunktionen – blir ett naturalistiskt angreppssätt följdriktigt. Naturalism kännetecknas ontologiskt av föreställningen att individens tolkning representerar hans eller hennes verklighet och därmed ”sanningen”, och epistemologiskt av att individen innehar unika erfarenheter, upplevelser och idéer som forskaren metodologiskt kan få tillgång till genom att delta i individens vardagssituationer och interaktioner såsom de naturligt utvecklas – att de sker utan yttre påverkan gör dem autentiska.⁴⁸

5.2 Tillvägagångssätt

I syfte att uppnå en så mångsidig och fullständig bild som möjligt av statusuppdateringsfunktionen, som kommunikation respektive självpresentation, för ett antal medlemmar, utfördes såväl deltagande observation på Facebook som ett fält i vilket dator-medierade interaktioner skapar och utvecklar kulturer och gemenskaper, med påföljande analys av medlemmarnas statusinlägg under en månads tid, som uppföljande semistrukturerade intervjuer.⁴⁹ Precis som Jacobsson skriver kan de olika kunskaper som kan erhållas via respektive metod hjälpa forskaren att förstå material som har insamlats via en annan metod, samtidigt som metodpluralism ligger till grund för att flera aspekter av samma fenomen kan undersökas.⁵⁰ Av de observationer och analyser som genomfördes av statusinläggen var målet att få en bättre förståelse för hur personerna agerar och uttrycker sig i det sociala sammanhanget Facebook som är omgett av normer i likhet med ”verkliga” eller ”jordnära” fält. Utöver dessa förstahandskunskaper tillägnade på fältet genomfördes semistrukturerade intervjuer för en fördjupad förståelse av subjektens upplevelser och erfarenheter i kraft av deras uttryckssätt, tankar och idéer som de därigenom tillåts utveckla. Intervjuerna hölls med stöd från en intervjuguide utarbetad mot bakgrund av dels teoretiska ramverk, dels analysen av statusinläggen. Värt att notera är att intervjuarguiden utvecklades i takt med intervjuerna då nya infallsvinklar och beröringspunkter upptäcktes. Bandspelare användes för att säkra att det är intervjupersonens perspektiv och tolkningar som återges i analysen snarare än egna sammanfattningar. Vidare fördes anteckningar i avsikt att fånga icke-verbal kommunikation såsom gester och ansiktsuttryck, vilka kan fungera som tilläggsinformation och nyansera det som intervjupersonen säger – bekräfta eller ifrågasätta – vilket föranleder reflektion över vad intervjupersonen menar.⁵¹ Vid analyserna av såväl statusinläggen som de transkriberade intervjuerna tillämpades induktiv analys i betydelsen att

---

48 Gubrium & Holstein, a.a., s. 6f., 19-37.

Ryen, a.a., s. 31f., 41f.

49 Lindgren, a.a., s. 114f.

Sjöberg, a.a., s. 31-39.

Mike Crang & Ian Cook, *Doing Ethnographies* (London: SAGE Publications Ltd., 2007), s. 1, 7, 36f.

50 Jacobsson, a.a., s. 175f.

51 Crang & Cook, a.a., s. 60f., 82.

Jacobsson, a.a., s. 172f.

Ryen, a.a., s. 14, 63.

materialet kategoriserades, betraktades och reflekterades över, varpå slutsatser drogs.⁵²

5.3 Urval

I linje med mitt kvalitativa forskningsintresse tillämpades ett strategiskt urval i syfte att välja ut personer som innehar unika idéer och erfarenheter i relation till studiens frågeställningar. Fem, för mig bekanta, personer i åldern 20-35 valdes ut bland mina vänner på Facebook. För att säkerställa att deltagarna inte känner varandra och således inte kan identifiera varandra i analysen valde jag kvinnor i den angivna åldersgruppen då min vänlista består, i störst utsträckning, av just kvinnor i åldern 20-35 år. Att endast vänner valdes underlättade materialinsamling på fältet i det avseendet att ingen s.k. ”gatekeeper”, som i sin tur skulle ha bestämt vilka personer som skulle ha bildat underlag för studien och således influerat min förståelse, nyttjades.⁵³ Antalet subjekt baserades dels på studiens givna tidsram, dels på faktumet att kvalitativ forskning riktar sig till partikularitet och ingående förståelse i kontrast till generaliserbarhet. Samtliga personer har anonymiserats i analysen med slumpmässigt utvalda kvinnonamn från statistiska centralbyråns samling av de hundra mest populära kvinnonamnen år 2008 i avsikt att skydda deras identitet.⁵⁴

5.4 Närhet och distans

Tillit är ett centralt begrepp i relationen mellan forskare och subjekt inom kvalitativ forskning i det avseendet att tillit kan föranleda öppenhet mellan parterna vilket basar för att forskaren får tillgång till subjektets egna uppfattningar om, och perspektiv på, ämnet i fokus. Samtidigt som närheten till subjekten är av största vikt för att vinna insikt är distans till desamma också nödvändig för att det analytiska avståndet inte ska försvinna. Att denna studie tar sin utgångspunkt i material från för mig bekanta personer är inte helt oproblematiskt. Intervjuareffekten, i betydelsen att intervjupersonens uppfattning av, och relation till, intervjuaren inverkar på samspelet dem emellan och därigenom också på den information hon eller han delger i en intervjusituation, såväl i fyllighet som i ärlighet, är en aspekt som kan ha spelat roll för min slutgiltiga förståelse.⁵⁵ Närheten mellan mig och subjekten har medfört en ömsesidig påverkan som å ena sidan har yttrat sig i att jag till exempel har undvikit att ställa följdfrågor om omständigheter som har varit kända för oss båda, som exempelvis tidigare studier eller bostadsorter, å andra sidan har samma faktum basat för en ömsesidig förtrolighet som har lett till att intervjuerna liknat informella samtal i vilka intervjupersonerna öppnat sig för mig och vidareutvecklat sina tankegångar. Närheten kan dock också ha resulterat i att

---

52 Ryen, a.a., s. 25, 107f.

53 Crang & Cook, a.a., s. 18-22.

54 Statistiska centralbyrån, *Kvinnonamn*, 2009-02-26.

55 Fangen, a.a., s. 159.

Ryen, a.a., s. 82.

subjekten har svarat inställsamt alternativt inte uttryckt sina innersta åsikter och erfarenheter.⁵⁶

5.5 Bara ett sätt att förstå

Kvalitativa ansatser utgår från individer som kontextuella och interaktiva meningsskapare. En kritik som riktas mot kvalitativ forskning är att den slutgiltiga beskrivningen av det studerade fenomenet inte är objektiv och därför inte heller intersubjektivt testbar. Forskarens förförståelse och tolkning är alltså ett argument för kunskapsrelativism. Forskaren, precis som alla andra, tolkar den sociala världen mot bakgrund av sin kultur, sina personliga erfarenheter och sina värderingar, vilket har följder för såväl den mening som forskaren tillskriver företeelser som det språk som han eller hon använder för att beskriva dem. Å ena sidan finns det således en föreställning om att forskaren i sin redogörelse kan avspegla det som undersöks ur de undersöktas synvinkel efter att ha deltagit i deras naturliga miljö samtidigt som det, å andra sidan, finns en medvetenhet att människor i samspel konstruerar den sociala verkligheten – att forskaren är en integrerad del av det som undersöks. På så sätt kan de slutliga redogörelserna beskrivas som olika versioner av verkligheten snarare än representationer av densamma.⁵⁷ Viktigt är därför att understryka att den kunskap som jag får om statusuppdateringsfunktionens betydelse för ett antal medlemmar på Facebook inte ska ses som en generaliserbar sanning om fenomenet i sin helhet utan snarare som ett perspektiv, en förståelse, som jag har fått i interaktion med miljön och ett antal av dess deltagare.

6. Analys

Analysdelen sammanbinder empiri och teori. I dess första avsnitt beskrivs statusinlägg som identitetsanspråk som författas för andras läsning i avsikt att antingen endast läsas eller att läsas och besvaras såsom intervjupersonerna avsåg vid författartillfället. Nästföljande avsnitt specificerar statusinläggen som medvetet och kontrollerat komponerade i syfte att bekräftas, i bemärkelsen ge upphov till en affirmativ respons hos läsaren. Därefter följer ett avsnitt som tar upp intervjupersonernas självanknytning till statusinläggen. Här nyanseras inläggen som indirekta och selektiva självuttryck skrivna med narcissistiska motiv i intention att stärka intervjupersonernas respektive självkänslor. I det sista avsnittet diskuteras dels hur specifika omständigheter som omger Facebook som kontext – att det är ett nätburet forum baserat på verklighetsförankrade relationer – inverkar på intervjupersonernas presentationsmöjligheter, dels hur statusuppdateringsfunktionen i sig är narcissistiskt utformad, vilket mynnar ut i en förståelse för intervjupersonernas användning av just statusuppdateringsfunktionen på Facebook. Analysen är således utarbetad i likhet med en matrjosjka, med dockor som ryms i varandra, då den tar avstamp i en övergripande förståelse som sedan fördjupas – ju mindre docka desto djupare förståelse för ett och samma fenomen.

---

56 Ryen, a.a., s. 63-67, 82.

57 Sjöberg, a.a., s. 31, 37.

6.1 Identitetsanspråk skrivna för andras läsning

Statusinlägg, som svar på frågan ”Vad gör du just nu?”, kan ses som en form av skriftliga självuttryck – identitetsanspråk som yttrar någonting om självet bakom texten. Till exempel berättar Marie att hon använder statusuppdateringsfunktionen i avseende att prata om sig själv:

Intervjuare: Den här statusuppdateringsfunktionen, som jag specifikt ska skriva om, vad använder du den till?

Marie: Ja, det är där jag skriver om vad som händer idag, att jag längtar till fredag. Använder den för mest för att prata om mig själv.

Som framgår av Maries uttalande åberopar hon händelser och känslotillstånd som medel att beskriva någonting om henne som person. Genom att rada upp vad hon har gjort idag berättar Marie samtidigt vad hon *inte* har gjort, vilket yppar någonting om hennes livssituation och livsstil. Grundorsaken till hennes, och mina andra intervjupersoners, användning av statusuppdateringsfunktionen på Facebook, istället för att till exempel skriva dagbok, är att de vill att andra ska ta del av de statusinlägg som de utarbetar och publicerar – de skriver för andras läsning. Carina betonar att offentliggörandet av statusinlägg bottnar i dels en vilja att bli läst, dels ett hopp om att framkalla en effekt hos läsaren, att hon eller han ska bry sig:

Intervjuare: Tänker du på att de läser det?

Carina: Ja, det är klart [---] Alltså annars hade man ju inte skrivit där. Då behåller man ju det bara för sig själv. Det finns ju ingen mening med att publicera någonting om man inte vill att någon ska bry sig eller läsa det.

Citatet påvisar att inlägg, i form av självpresentationer som identitetsanspråk, författas i syfte att läsas och eventuellt besvaras – att bry sig föranleder inte nödvändigtvis en responsiv handling – på ett för intervjupersonen, vid skrivtillfället, önskat vis.

6.2 Bekräftelse som önskad respons

Innan statusinläggen delas med publiken, när intervjupersonerna, med Goffmans term, befinner sig i den bakre regionen, funderar ofta intervjupersonerna på vilken respons de vill att specifika inlägg, framträdanden, ska ge upphov till. Respons kan här, eftersom inlägg ibland framställs i avsikt att enbart läsas, innefatta antingen endast inombordsliga tankar eller emotioner uppkomna som ett resultat av ett tolkat intryck, eller responsiva handlingar alstrade ur dessa tankar eller emotioner. Exempelvis eftersöker Louise gratulation för en prestation:

Intervjuare: Du sade innan att du skriver saker som du vill ha någon reaktion på. Kan du ge något exempel på vad du menar med det?

Louise: [---] Ja, men det är mer kanske inte så kraftig reaktion så men om jag kanske skriver som nu när jag var färdigutbildad så skrev jag ”nu är jag på väg att bli certifierad” för då vet jag att folk skriver

grattis eller du vet såhär. Det är väl mer sådant.

Intervjuare: Vad fyller det för funktion för dig?

Louise: Kanske lite bekräftelse

I likhet med Maries yttrande ovan hänvisar Louise till någonting utanför henne som ett identitetsanspråk; hon är i slutet av en utbildning till skillnad från i slutet av en anställning, som hon eftersöker ska läsas och genmälas på ett sätt så att hon känner sig bekräftad – i bemärkelsen få en upplyftande klapp på axeln. Åsa uttrycker nedan att hon, som målet med en viss typ av sina inlägg, också vill bli klappad på axeln:

I: Är det viktigt att så att säga nappar på det du skriver?

IP: Det beror på vad man skriver.

I: I vilka fall är det mer viktigt än i andra?

IP: Det är väl om man skriver någonting som man vill att någon ska kommentera [---] Det är mer om man är ledsen [...] så kanske man vill ha lite... vad heter det... sympati.

Trots att Åsa eftersträvar medlidande i rak motsats till Louises lyckönskningar menar jag att de egentligen aspirerar på samma sorts respons, nämligen bekräftelse som gehör och ett välvilligt bemötande. Deras respektive omnämnda självpresentationer kan liknas vid olika vägar att söka nå samma mål. Vidare utgör de exempel på det som Goffman menar vara idealiserade framträdanden på det sättet att de framställer Louise och Åsa som bättre respektive sämre än sina normaltillstånd. Louise genom att framställa sig som utbildad, vilket generellt förknippas med en högre samhällsklass, belyses i en fördelaktig social dager. Åsas inlägg, å andra sidan, ger uttryck för negativ idealisering då hennes presentation inte framhäver henne på ett socialt gynnsamt vis, vilket samtidigt indikerar att statusuppdateringen i sig inte är förbehållen, till informationen, positiva självpresentationer. Däremot har hennes presentation en idealiserande aspekt i den mån hon ställer sig i en sårbar position gentemot sin omgivning, med fördel, i avsikt att uppnå sympati. Viktigt att poängtera är dock att inte alla mina intervjupersoners självpresentationer är idealiserade. Även vad jag skulle vilja beskriva som neutrala, berättande inlägg publiceras. Till skillnad från ovan nämnda självpresentationer verkar intervjupersonerna inte ha någon speciell respons för ögonen när de komponerar neutrala inlägg. Ett exempel på ett sådant inlägg; att hon ska ner och sola och bada, beskriver Louise nedan:

Intervjuare: Vid vilka tillfällen sätter du dig ner och skriver på den här statusuppdateringen?

Louise: Om jag har något som jag vill förmedla [---] Ska jag ner och sola och bada så skriver jag kanske "nu ska jag ner och sola och bada".

Intervjuare: Vad vill du att dina inlägg ska säga om dig?

Louise: Om jag skriver att jag ska sola och bada? [---] Ja, just det vet jag inte men mina inlägg kanske,

det är kanske bara någon som skriver "gillar det" eller något sådant. Det kanske jag inte har tänkt på så mycket vad jag vill få för respons på det.

Citatet påvisar att självpresentationer som identitetsanspråk skrivs i förmedlande syfte oberoende av huruvida läsarens respons är särskilt definierad av skribenten vid författartillfället eller inte. Tydligt blir dock, då Louise säger att "mina inlägg kanske, det är kanske bara någon som skriver 'gillar det'" att hon har betänkt vilken typ av respons hon gör anspråk på, nämligen en affirmativ sådan. Hon betänker inga andra utfall än upplyftande sådana som en följd av hennes avsikt med presentationen – att bli gillad, uttryckt i ett positivt bemötande, precis som hon och Åsa, i min mening, eftersträvade i exemplen ovan. Sålunda förefaller statusuppdateringsfunktionen likna en bit papper som skrivs på som ett sätt att offentligt uttrycka någonting om självet som publicisten vill ska vinna erkännande i motsats till ifrågasättande eller kritik. Statusuppdateringsfunktionen används följaktligen, som jag tolkar det, inte som en form av interaktion i Meads mening där en person handlar och sedan omdefinierar situationen utefter sin tolkning av den andres varseblivning av hans eller hennes agerande. Istället, uttryckt i enighet med Goffmans terminologi, verkar användarna ha som mål att utföra framträdanden som de ämnar att publiken inte bara ska ta del av utan också uppfatta – läsa och eventuellt besvara – såsom de avsågs vid författartillfället som en typ av envägskommunikation menad att upprätthållas av publiken. Enkelt uttryckt eftersträvar skribenterna att undvika negativa återverkningar på framträdandena från läsarna, vilket jag menar innefattar icke-avsedda förståelser av framträdandena alternativt ifrågasättande av desamma, vilket skulle resultera i icke-planerade responser. Att undvika negativ återverkan på framträdanden har inte, menar Goffman, något samband med huruvida innehållet i framträdandet är idealiserat eller neutralt, vilket överensstämmer med min empiri, men i kontrast till densamma hävdar han att ett intryck som utsänds kan syfta till att ge upphov till känslor av ogillande av avsändaren hos mottagaren och att om mottagaren upplever dessa känslor har identitetsanspråket blivit bekräftat. Då Goffman också hävdar att individer är känslomässigt distanserade från sina roller uttolkar jag att han ser bekräftelse som ett framgångsrikt presterat framträdande i vilket ömsesidig förståelse har uppnåtts mellan avsändare och mottagare snarare än relaterat till individens självkänsla. I motsats till Goffman understryker Lasch avsändaren som intimt förenad med sin text och dess bekräftelse som stärkande för avsändarens självkänsla. Han beskriver texten som ett medel för individen att få uppmärksamhet, hyllning eller sympati som bekräftelse, vilket stärker hennes eller hans dåliga självkänsla. Både Lasch och Goffman menar alltså att självpresentationer författas kontrollerat och medvetet i syfte att undvika negativa återverkningar men till skillnad från Goffman framhåller Lasch att skribenten alltid söker affirmation – om presentationen så bara läses så ska den erkännas, vilket verkar vara fallet med statusinläggen på Facebook. I den mån intervjupersonernas intention är att ge upphov till känslor av gillande, i betydelsen möjlighet att relatera, ömsesidighet och förståelse

hos, och eventuella tillmötesgående svar från, publiken överensstämmer alltså Goffmans och Laschs idéer. Den avgörande skillnaden dem emellan är sålunda huruvida självpresentationerna är intimt förenade med självet bakom dem eller inte.

6.3 Indirekta självuttryck – viktiga för självkänslan

Självpresentationerna, som alltså skrivs för andras läsning, har anknytning till intervjupersonerna men vittnar samtidigt om en distans, en skiljevägg, mellan texten och det innersta jaget bakom den. Johanna beskriver sina självpresentationer som medvetet utvalda och allmänna:

Intervjuare: Vad beror det på att du inte har några sekretessinställningar inställda?

Johanna: Jag avslöjar mig inte. Jag har ju den distansen som jag känner att jag kan hålla... så jag har inget att oroa mig för. Det jag lägger, det jag väljer att lägga ut är verkligen såhär ”men det här kan alla andra veta om mig”. Men det som är hemligt lägger jag inte ut – det är hemligt.

Johannas ordval; ”avslöjar mig inte” och ”det är hemligt”, indikerar dels en kontroll över vilken sorts information som hon delger publiken, dels att informationen som hon beskriver med den typen av ord är av en sort som skulle blotta någonting som hon vill bevara för sig själv. Carina diskuterar den typ av information som hon anser utesluten att dela med sig av som personlig eller privat:

Intervjuare: Påverkar det dig på något sätt att du har så många olika kontakter när du formulerar dig på Facebook?

Carina: Ja, jag är inte särskilt personlig.

Intervjuare: Vad är personligt för dig?

Carina: Jag tror det som rör mina känslor är personligt. Alltså inte om jag är såhär arg över någonting utan om det mer handlar om vad jag tycker är jätte viktigt eller något som berör mig eller så. Det skulle jag inte skriva där. Men jag kan liksom skriva om jag har haft en dålig dag [...] men inte något som jag känner att jag skulle liksom blotta mig eller sådär.

Intervjuare: Skulle du skriva om du var ledsen för någonting?

Carina: Det beror helt på vad det är jag är ledsen för. Jag skulle inte skriva att jag var ledsen för som nu en släkting gick bort för inte så länge sedan. Det skulle jag inte skriva på Facebook men om jag var ledsen för att jag hade typ fördärvat något, alltså om jag tappade något eller något sådant. Det skulle jag kunna skriva om. Jag skulle inte skriva om att jag var ledsen för alltså något i en relation till exempel kanske men då är det ju känslor igen alltså på det sättet eller mer privat.

Carina snubblar på orden personligt och privat då hon först fastställer känslor som personliga och sedan som privata men hon tydliggör, med uttrycken ”berör mig” eller ”blotta mig”, som jag ser det, att hon övergripande, i sammanhanget Facebook med sin däri valda publik, inte skulle skriva ut information som hon menar är intimt förenad med hennes självbild och därför potentiellt skulle kunna skada densamma. Istället skriver hon om upplevelser och känslotillstånd som involverar

henne men som refererar till någonting utanför henne, som exempelvis att hon är ledsen över en sak som hon har tappat eller att hon har haft en dålig dag. Härigenom framträder statusinlägg som selektiva presentationer som belyser erfarenheter och tillstånd som är relaterade till skribenten men inte exponerar honom eller henne, vilket motstrider Milles idéer om Facebook som ett provrum av glas och lutar sig mer åt McCullaghs resonemang om privat och offentlig information som föremål för subjektiv definition. Processen att göra sig till det som Sundén benämner ett textbaserat objekt, att se sig själv agera och presentera sig i textform, menar Lasch resulterar i en viss distans mellan skribenten och det skrivna ordet, vilket i sin tur öppnar för grandiositet och exhibitionism som narcissistiska drag att, på ett situationsanpassat sätt, ges uttryck i texten. Sett utifrån Laschs perspektiv syftar dessa indirekta och medvetet utvalda självuttryck, som uttryck för situationsanpassad exhibitionism och grandiositet, till att fånga läsarens uppmärksamhet och framhäva skribenten i avsikt att stötta upp dennes dåliga självkänsla. Då Lasch menar att en individs självbild grundas på offentligt erkännande blir en logisk narcissistisk följd, som jag ser det, att sådant som individen inte vill ska uppmärksammas, som potentiellt kan verka negativt för hennes eller hans självbild, och sålunda även självkänslan, inte publiceras. Att inläggen, som indirekt förmedlar någonting om sina författare, skrivs i självbekräftande syfte förtydligar Marie nedan då hon uttalar att hon påverkas negativt om hennes inlägg inte besvaras:

Intervjuare: Hur känner du om ingen svarar på dina inlägg?

Marie: Ja, det är tråkigt, hade det ju varit.

Intervjuare: Varför det?

Marie: Då är det ingen som gillar mina kommentarer... att jag ska ut ikväll eller jag ska sitta framför tv:n eller äta god mat eller vad jag nu skriver. Då är man ju liksom inte någon... som är intresserad att veta av en heller och det rätt ju som sagt bara kompisar så om inte de skriver någonting så "jaha, vad tråkigt ju". Det är ju därför man har kompisar för att de ska ju ja, finnas där och vara intresserade av vad man gör och vice versa och liksom likadant tillbaka.

Om ingen "gillar" eller på annat sätt svarar på Maries inlägg upplever hon sig som en ointressant person och känner negativa känslor gentemot sig själv. Uttryckt med Meads begreppsapparat kan man säga att Marie rolltar signifikanta andra, personer som hon anser betydelsefulla för sin identitetsprocess, i det här fallet sina kompisar, och ser på sig själv såsom hon föreställer sig att de ser på henne – hon tolkar in att hennes kompisar anser hennes inlägg, som ett identitetsanspråk, vara ointressant vilket hon sedan reflekterar sig i och därför upplever sig själv som en ointressant person. Uttalandet tydliggör sålunda också att Marie inte endast skriver för andras läsning utan alltid söker en uttryckt respons på sina inlägg. I frånvaro av ett eftersökt svar får hon ingen bekräftelse på att hennes identitetsanspråk gillas, vilket verkar negativt på hennes, som Lasch uttrycker det, redan dåliga självkänsla. Maries citat klargör således att det finns en känsloladdad länk mellan henne och

hennes självpresentation. Goffmans begrepp dramaturgisk disciplin som ett samtida engagemang i, och känslodistans till, ett framträdande avser inte känslodistans i betydelsen avsaknad av känslor utan åsyftar att en individ måste skyla över verkliga känsloreaktioner och ersätta dem med passande uttryck, i den främre regionen, som en grundläggande förutsättning för att genomföra ett framgångsrikt framträdande. I och med att den främre regionen och den bakre regionen i sammanhanget Facebook är sammanbundna via en datorskärm och självpresentationerna är asynkrona och dessutom raderbara behöver inte intervjupersonerna nödvändigtvis tillämpa dramaturgisk disciplin, vilket de heller inte tycks göra. Till exempel berättar Louise om en kommentar som hon raderade på ett av sina inlägg:

Intervjuare: Hur hanterar du udda eller stötande svar?

Louise: [...] [S]kulle jag få något stötande svar hade jag nog raderat det bara faktiskt. Det vill inte jag ha på min sida. Det var längesedan nu men det var en tjejkompis som skrev någonting ironiskt men för mig tänkte jag så att alla fattar inte att det är ironi. Jag kommer inte ihåg vad det var hon skrev men det var något sådant som var lite halvelakt men hon menade det som ett skämt och då tog jag ju bort det direkt.

Intervjuare: Varför vill du inte ha det på din sida?

Louise: För att det kan missuppfattas. Jag vill väl inte att andra ska kunna gotta sig i det [...]

Utlåtandet förtydligar till att börja med att inlägg ämnar avsända intryck som ger upphov till gillande responser och att all negativ återverkan som andra har möjlighet att tillföra intrycket, såsom ironi som Louise menar kan missuppfattas av eventuella läsare och därigenom återspegla henne negativt, tas bort eftersom det inte verkar stärkande för hennes självkänsla. Att det är viktigt för Louise att framställa sig på ett sätt som väcker erkännande hos publiken förstärks ytterligare av hennes yttrande att andra inte ska kunna ”gotta sig i det”, vilket jag uppfattar att hon menar som att hon inte vill, efter att ha rolltagit sin publik, uppleva att de ser ner på henne. Att hon dessutom raderar kommentaren befäster att hon har en stark känslomässig förbindelse till sin presentation och att hon inte är beredd att tillämpa dramaturgisk disciplin i ett försök att bibehålla sitt initiella intryck, vilket stärker uppfattningen av statusuppdateringsfunktionen som en envägskommunikation vars syfte är bekräftelse. Att Louise raderade kommentaren av den orsaken att den kunde missuppfattas indikerar en rädsla inför att personerna i hennes publik inte definierar situationen på samma sätt som hon själv, och hennes kompis i det här fallet, gjorde. Mead diskuterar socialisationsprocessen, genom vilken individer inhämtar kunskaper och lär sig vilka värdenormer och förväntningar som finns i ett samhälle genom inläring av språk och kroppsspråk, som ett villkor för social ordning – att individer definierar situationer på ett likartat sätt för att undvika missförstånd. Det är först när symboler är signifikanta, i betydelsen har samma innebörd för sändare som mottagare i en viss kontext, som samförstånd uppstår. På Facebook är interaktionerna textbaserade, vilket innebär att kroppsliga signaler såsom känslouttryck och gester uteblir och

därför får representeras på andra vis. Likt verklighetsgrundade samhällen utvecklas på Facebook ett textbaserat symbolspråk med signifikanta symboler, vilket förebygger missförstånd. Louise fortsätter och berättar att en blinkande gubbe är en symbol för ironi:

Intervjuare: Tror du att det kan ligga någonting bakom? Att man skriver något otrevligt men följer upp det med ett trevligt tecken?

Louise: Ja men det är för att få fram ironin i så fall. För att då får man ju fram ett ansiktsuttryck samtidigt. Om man skriver en blinkande gubbe så är det typ "jag skojar".

I citatet ovan betonar Louise vikten av att inkludera en blinkande gubbe som ett ansiktsuttryck som ger mottagaren ytterligare information att stödja sin varseblivning och tolkning på. Om texten hade varit skriven med endast verklighetsförankrade symboler, utan den blinkande gubben, skulle texten kunna uppfattas som otrevligt ämnad. Den blinkande gubben kan alltså ge en text en omvänd innebörd – en positivt ämnad sådan. Mot bakgrund av detta uttalande verkar det således som att det i den kommentaren som Louise fick på ett av sina inlägg, som hon redogjorde för ovan, saknades en blinkande gubbe, vilket förorsakade dess ambiguitet.

6.4 Nätburen kontext med verklighetsförankrade relationsförbindelser

Statusinlägg, som ett gränssnitt mellan verklighet och Internet, uttryckt med Sundéns terminologi, utgör inte bara en länk mellan skribenten och texten utan förenar också dess läsare. Med begreppet gränssnitt pekar Sundén på det faktum att vi som sociala varelser inte kan skriva oss till någonting som vi inte har erfårit eftersom vi inte kan föreställa oss sådant som vi inte har upplevt. Att vi aldrig kan lämna våra kulturellt och socialt skapade bagage menar hon ges uttryck i skribentens anknytning till sin presentation. Då Facebook som medium baseras på verklighetsförankrade relationer mellan individer får Sundéns konstaterande att vi inte kan vara vem som helst på Internet ytterligare en dimension i och med att läsarna av statusinläggen har varit med och format det bagage på grundval av vilket intervjupersonerna sedan utarbetar sina självpresentationer. Intervjupersonernas respektive publiksammanställningar, vilket analysen har tangerat ovan, spelar sålunda en viktig roll i presentationernas författandeprocess. I den bakre regionen, vid tangentbordet, begrundar intervjupersonerna alltså inte bara vilken respons de vill frambringa utan de organiserar också sina självpresentationer med avseende på innehåll och form i intention att åstadkomma ett intryck som de tror kan framkalla just den responsen, vilket Goffman benämner bedrivning av intrycks kontroll; genom att styra den information som sänds ut söker individer uppnå ett visst intryck som de tror ger upphov till en planerad respons från publiken. En förutsättning, som Goffman beskriver, för att undvika negativ återverkan på framträdanden är att de är socialiserade; att de lever upp till de förväntningar och normer som omger den sociala situation i vilka de uppvisas. Intervjupersonerna nödgas således åstadkomma självpresentationer som är förenliga med

alla personer som finns i deras publikers förväntningar på dem. I syfte att undvika förvirring hos, och negativa responser från, publiken rolltar intervjupersonerna de personer som den består av och föreställer sig hur de kan komma att uppfatta presentationerna, varpå dessa sedan utformas. Med utgångspunkt i Facebook som en kontext, i vilken användarna utför selektivt valda identitetsanspråk inför personer som de har mött, och eventuellt fortfarande möter, i skilda situationer i verkligheten, går alla personer i intervjupersonernas respektive publikar däri, i min mening under Meads beteckning signifikanta andra som ett situationsbetingat begrepp som åberopar sig på samtliga personer som individen bryr sig om med avseende på identitetskonstruktion i ett specifikt sammanhang oberoende individernas inbördes relation i ett annat sammanhang. Oavsett vilken kontakt och relation intervjupersonen och personerna i publiken har i verkligheten har de alla möjlighet att omkullkasta intervjupersonen i frågas presentation, i ett sammanhang baserat på narcissistiskt giltiggörande av självpresentationer, genom att offentligt ifrågasätta eller kritisera framträdandet skriftligen. Alla är därför betydelsefulla att ta hänsyn till när framträdandena planeras. Johanna, exempelvis, berättar hur hon funderar över vilka förväntningar som personerna i hennes publik har på henne innan hon författar ett inlägg:

Intervjuare: Vad skriver du inte om på Facebook?

Johanna: Jag skriver inte om [...] saker som kan bli genanta för mig eller för andra [...].

Intervjuare: Vad är det som hindrar dig?

Johanna: Att mamma är medlem nu och att, att kanske du är medlem och du har en viss bild av mig [...]

Man glömmet ibland [...] vem man är kompis med men sen kommer man bara "oj, är vi verkligen kompisar men det här kan jag ju inte skriva" [---] Jag skriver inte om det [...] som kan skapa en negativ bild om mig hos dem som läser det.

Citatet påvisar att den mångfacetterade uppsättning relationer som Johanna har till de personer som utgör hennes publik verkar begränsande för vilken information som hon inkluderar i sina presentationer då hon uttrycker att "mamma är medlem nu och att, att kanske du är medlem och du har en viss bild av mig". Johannas heterogena publik strider mot Goffmans idéer om publikåtskillnad som ett sätt för individen att reservera ett framträdande, ett identitetsanspråk, för en viss publik i syfte att vidmakthålla individens olika relationer till de olika publikerna. Hon har valt att låta dessa olika publikar sammanstråla – ingen av dem är oväntade inkräktare – och som ett resultat därav blir hennes självpresentationer anpassade till en bredare publik och således mer neutrala till uttrycket. Dessutom tydliggör citatet att det, för att erhålla den i skrivande stund avsedda responsen, inte bara handlar om att lägga fram en socialiserad presentation som tillgodoser de olika personerna som återfinns i publikens förväntningar utan att det också är väsentligt att begrunda på vilket sätt presentationen återspeglar självet bakom den. Johanna understryker att hon inte vill att hennes presentation ska reflektera henne på ett sätt som kan ge upphov till en negativ

återverkan; ”en negativ bild av henne”, vilket hänger samman med Laschs diskussioner om positiv social återverkan som stärkande för en individs självkänsla. För att ernå positiv social återverkan måste presentationerna inte bara anpassas till publikens förväntningar utan också till generella förväntningar och normer som omger den sociala situation i vilken bekräftelse söks, som en del i att framträdandena socialiseras, uttryckt med Goffmans terminologi. Intervjupersonerna rolltar därför inte bara sina signifikanta andra utan också den generaliserade andra; de i individen internaliserade normerna i ett givet sammanhang, och ser sig själv med det perspektiv som de varseblir därav, vartefter de justerar sitt beteende. Facebook som ett socialt sammanhang innehar egna normer, värden och regler. Johanna berättar, till exempel, att hon hade uttryckt sig mer provocerande i ett anonymt sammanhang:

Intervjuare: Tror du att du hade uttryckt dig annorlunda ifall Facebook var ett helt anonymt socialt medium?

Johanna: Ja, det tror jag, jag hade nog blivit mer provocerande. Nu när jag säger att jag skildrar samhället så [...] ska det inte vara stötande och det ska ändå passa i kontexten men om det hade varit anonymt så hade jag kanske försökt vara mer provocerande. Jag har faktiskt kollat – det är inte hur mycket som helst du kan skriva i inläggen. Det står att det är, hur många tecken det var, inte så många så man kan inte skiva inlägg bara. Där är det begränsat så man nästan förväntar sig att man skriver en mening [---] Arenan eller själva Facebook, jag uppfattar inte det som seriöst och då väljer jag att inte [...] skriva seriöst heller.

I detta utlåtande säger Johanna inte bara någonting om Facebook som en kontext i vilken hon hämmad av sina verklighetsförankrade publiksrelationer, till skillnad från i ett anonymt medium, inte uttrycker sig på ett provocerande sätt utan yttrar också någonting om de normer och förväntningar som omger situationen i sin helhet. Dels uttrycker Johanna att hon inte uppfattar Facebook som ett medium i vilket man som användare skriver seriösa inlägg, vilket för henne verkar vara exempelvis provocerande texter, dels utpekar hon funktionens utrymmesbegränsningar, vilket hon verkar uppfatta som att funktionen inte är avsedd för långa redogörelser, sakliga resonemang och ståndpunkter. Dessa anmärkningar ligger i linje med Laschs idéer om den narcissistiska textformen som just syftar till att fånga läsarens intresse och rikta uppmärksamheten på skribenten snarare än innehållet i avsikt att stötta upp skribentens dåliga självkänsla med hjälp av korta och triviala inlägg. Att statusuppdateringsfunktionen är narcissistisk till sin natur indikerar Marie nedan:

Intervjuare: Är det viktigt att uttrycka sig själv på Facebook?

Marie: Ja, tycker jag [---] Jag tycker att det är ett perfekt ställe att uttrycka sig på för då är det alltid någon som tycker ”jaha vad har nu hänt liksom” eller ”å, vad roligt du verkar ha det mysigt” [...] Det är någon som kommenterar eller gillar min status då som jag skriver om och det, det, det passar mig.

Maries utlåtande visar, i min mening, inte bara på en vilja att bli bekräftad som en orsak till

självtuttryck, utan också på en vetskap om att de inlägg, de identitetsanspråk, som publiceras i statusfältet på Facebook blir lästa som en följd av att det som skrivs där läses, av nyfikenhet, som ett av skribenten valt uttryck som han eller hon strävar efter ska uppmärksammas, vilket tydliggörs i hennes uttalande att det alltid är någon som tycker ”jaha vad har nu hänt liksom”. Hennes uttryck ”å, vad roligt du verkar ha det mysigt” och ”gillar min status” utgör exempel på den typ av affirmativ respons hon eftersöker med att publicera sina statusinlägg. Viktigt att poängtera är också att läsaren endast kan ”gilla” eller ”kommentera” statusinlägg – hon eller han kan inte ”ogilla” dem – vilket förstärker uppfattningen om statusuppdateringsfunktionen som narcissistisk till sin utformning. Att statusuppdateringsfunktionen är Internetbaserad innebär stora möjligheter att kontrollera vilken information som utsänds. Däremot, vilket också Berg framhåller, ger en nätbaserad miljö inga fördelar gentemot en ansikte-mot-ansikte-interaktion vad gäller kontroll över vilket intryck informationen förorsakar. Han understryker, vilket jag instämmer med, att det på Internet snarare är den egna upplevelsen av att kunna styra intrycken som förstärks då det, oberoende av fysisk kontakt mellan avsändare och mottagare, ligger på mottagaren att tolka den information som avsändaren sänder ut. Intervjupersonerna kan alltså aldrig veta vilken respons deras respektive inlägg egentligen ger upphov till men genom att använda Facebook vet de i alla fall att de blir lästa och sålunda uppmärksammade. När Marie säger att det är ”någon” som kommenterar eller gillar hennes status hänsyftar hon sin, för henne, kända och medvetet valda publik. Publiken förefaller därför inte endast begränsa intervjupersonernas presentationsmöjligheter utan också vara den narcissistiska anledningen till varför de använder just Facebook i motsats till ett socialt medium i vilket publiken endast är föreställd. Följaktligen kan inläggen betraktas som publikanpassade och situationsanpassade självuttryck författade i bekräftande syfte: för att erkänna skribenten som individ och därigenom stärka dennas självkänsla.

7. Slutsats och avslutande diskussion

I detta avsnitt presenteras dels min slutgiltiga förståelse av statusuppdateringsfunktionen, vunnen i interaktion med Facebook som miljö och ett antal av dess deltagare, dels funderingar kring hur förståelsen kan kopplas till tidigare forskning och hur nya frågor som har uppkommit längs arbetets väg eventuellt kan ges insikt i genom framtida forskning.

Intervjupersonerna skriver statusinlägg på Facebook, som selektiva och indirekta identitetsanspråk, i självbekräftelsesyfte. Inte nödvändigtvis idealiserade men alltid medvetet icke-exponerande till innehållet författas självuttrycken i avsikt att ge upphov till en affirmativ respons hos läsaren, vilket i sin tur verkar erkännande för intervjupersonerna som individer, som då upplever en starkt självkänsla. Statusinlägg kan ses som en avspegling av vårt senmoderna samhälle präglad av

individualisering med narcissism som följd. Frikopplad från traditionella och religiösa band som tidigare riktmärken och trygghetsfaktorer vänder sig individer idag till sin omgivning för bekräftelse. Reflexivitet och valmöjligheter föranleder en känsla av osäkerhet inför den egna identiteten – en känsla som individer söker stilla i kraft av andras erkännande av deras respektive jaganspråk. Statusuppdateringsfunktionen på Facebook är alltså ett sätt för mina intervjupersoner att narcissistiskt söka bekräftelse på utvalda självpresentationer i avsikt att stärka deras självkänsla.

Faktumet att Facebook är ett icke-anonymt socialt medium baserat på verklighetsförankrade relationsförbindelser innebär emellertid en del begränsningar för intervjupersonernas presentationsmöjligheter. I motsats till exempelvis i en blogg eller i ett chattforum nödgas intervjupersonerna anpassa sina självpresentationer till sina medvetet valda läsare, vilket omöjliggör en alltför stor åtskillnad mellan intervjupersonernas nätidentiteter och deras ”verkliga” jag. Statusuppdateringsfunktionen blir därmed inte en spegel att testa olika varianter av sig själv i, vilket möjliggörs i anonyma forum, utan verkar istället begränsande på statusinläggens utformning. Resultatsvis neutraliseras och allmängörs statusinläggen. Jag vill således hävda att det är ”det medvetet begränsade jaget” som presenteras på Facebook i motsats till ”det önskvärda möjliga jaget” som Zhao et al. skriver. I detta sammanhang handlar det varken om att det inte finns någon information som är för privat för Facebook eller att gränserna för vad som är offentlig respektive privat information flyttas fram. Istället verkar statusuppdateringen utgöra ett exempel på hur det som kategoriseras som privat respektive offentlig information är föremål för subjektiv definition. I motsats till exponering och blottställning, som intervjupersonerna kontrollerat och avsiktligt reserverar sig från, verkar statusinläggen röra sig om ett behov av att synas och att få uppmärksamhet och bekräftelse genom självuttryck i form av trivialiteter och känslotillstånd. Statusinläggen tangerar sålunda exhibitionism som en vilja att visa sig men innefattar inte begreppets självutlämnande komponent. Som ett forum i vilket bekräftelse söks för vardagsredogörelser och generella tillstånd i motsats till ett erotiskt community där kroppen framhävs eller ett chattforum där åsikter ventileras är det intressant för vidare forskning att mer specifikt undersöka statusinläggens innehåll i förhållande till rådande värderingar och normer – reproduceras de? Finns det något innehållsmönster att skönja?

Facebook som ett socialt medium grundat på verklighetsförankrade relationsförbindelser verkar dock inte endast begränsande för intervjupersonernas självpresentationsmöjligheter utan förefaller också vara en del av anledningen till intervjupersonernas användning av just Facebook som ett sätt att söka bekräftelse. I egenskap av ett nätburet medium, i kontrast till ansikte-mot-ansikte-interaktion, ges intervjupersonerna på Facebook stora möjligheter att dels kontrollera vilken information de avger och följaktligen det intryck som utsänds, dels radera eventuella kommentarer

på sina statusinlägg som är oförenliga med deras ursprungliga avsikt med dess författande; att bli bekräftade. Dagens globala och digitala samhälle basar för alternativa interaktionsmöjligheter och förenklar kontrollen över information som sänds ut men i likhet med ansikte-mot-ansikte-interaktion är kontrollen av mottagarens tolkning av det utsända intrycket omöjlig. Statusinläggen på Facebook skrivs, av mina intervjupersoner, dock i vetskap om att de blir lästa som en följd av att statusuppdateringfunktionen i sig är narcissistisk då det som publiceras där läses av den valda publiken som ett av intervjupersonen valt uttryck som hon vill ska uppmärksammas. Statusuppdateringsfunktionen framkommer således som ett säkert sätt för mina intervjupersoner att dra till sig intresse för utvalda identitetsanspråk som de ämnar ska vinna erkännande. De reflekterar sig sedan i erkännandet och upplever sig erkända som individer. Intressant vad gäller publikaspekten i relation till bekräftelsesökandet hade varit att studera läsare av statusinlägg och hur den ”jordnära” relationsförbindelsen som finns mellan skribent och läsare inverkar på läsarens svarsmöjligheter. Känner läsarna sig socialt ansvariga att svara tillmötesgående utifall de väljer att svara? Vad anser läsaren att statusinläggen säger om skribenten?

Narcissism som samhällsföreteelse genomsyrar såväl ansikte-mot-ansikte-möten som dator-medierade sådana. Det som pågår på Facebook är således ingen ny företeelse. Facebooks egenskaper; icke-anonymiteten och dess bas i verklighetsförankrade relationsförbindelser lägger dock en grund för ett nytt, mer kontrollerat, sätt att söka bekräftelse i form av vardagsredogörelser och generella tillstånd som identitetsanspråk. Som självuttryck skrivna i syfte att bekräftas liknar statusinläggen en form av envägskommunikation ämnad att upprätthållas av läsarna. Berättande men inte öppna för negativa återverkningar.

Frågan är hur narcissism som samhällsfenomen inverkar på samhället i stort. Bidrar narcissism till en ökad konkurrens och distans mellan individer? Underbyggs och reproduceras strukturella maktordningar i samhället av narcissism i den mån individer söker presentera sig på ett sätt som bekräftas av de som har maktövertag? Eller föranleder den narcissistiska bekräftelseprocessen en relateringsmöjlighet människor emellan och således en känsla av gemenskap och förståelse som på sikt kan överbrygga samhällets maktrelationer? Avslutande frågor och funderingar som har väckts under arbetets gång och som söker svar i framtida forskning.

Käll- och litteraturförteckning

- Asplund, Johan, *Essä om Gemeinschaft och Gesellschaft* (Göteborg: Korpen, 1991).
- Bahari, Raja, "200 miljoner på Facebook", *Göteborgs-Posten*, 9 april 2009.
< <http://www.gp.se/kulturnoje/1.85158-200-miljoner-pa-facebook> > (Acc. 2009-10-07).
- Berg, Martin, *Självetts garderobiär: Själreflexiva genuslekar och queer socialpsykologi* (diss. Lund: Sociologiska institutionen, Lunds universitet, 2008).
- Carrington, Victoria, "From blog to bebo and beyond: text risk and participation", *Journal of Research in Reading*, 32 (2009:1) s. 6-21.
- Crang, Mike & Ian Cook, *Doing Ethnographies* (London: SAGE Publications Ltd., 2007).
- Engdahl, Oskar & Bengt Larsson, *Sociologiska perspektiv: Grundläggande teorier och begrepp* (Lund: Studentlitteratur, 2006).
- Erlandsson, Adam, "46 miljoner fejs", *Svenska Dagbladet*, 21 oktober 2007, s. 8-11.
- Fangen, Katrine, *Deltagande observation* (Malmö: Liber, 2005).
- Goffman, Erving, *Jaget och maskerna: En studie i vardagslivets dramatik* (Stockholm: Norstedts Akademiska Förlag, 2006).
- Gubrium, Jaber & James Holstein, *The New Language of Qualitative Method* (New York: Oxford University Press Inc., 1997).
- Helkama, Klaus, Rauni Myllyniemi & Karmela Liebkind, *Socialpsykologi: En introduktion* (Malmö: Liber, 2004).
- Isitt, Mark, "Syns man inte finns man inte", *Göteborgs-Posten*, 15 november 2007, s. 708.
- Jacobsson, Katarina, "Den svårfångade kvaliteten", i *Uppdrag forskning*, red. Katarina Sjöberg & David Wästerfors (Malmö: Liber, 2008), s. 162-183.
- Johansson, Thomas, *Socialpsykologi: Moderna teorier och perspektiv* (Lund: Studentlitteratur, 1999).
- Lasch, Christopher, *The Culture of Narcissism* (New York: W.W. Norton & Company, Inc., 1979).
- Lindgren, Sven-Åke, "Det teoriutvecklande projektet", i *Uppdrag forskning*, red. Katarina Sjöberg & David Wästerfors (Malmö: Liber, 2008), s. 114-135.
- Livingstone, Sonia, "Taking risky opportunities in youthful content creation: teenagers' use of social networking sites for intimacy, privacy and self-expression", *New Media & Society*, 10 (2008:3), s. 393-411.
- Lundin, Elin, "Konsten att hitta sin teori", i *Uppdrag forskning*, red. Katarina Sjöberg & David Wästerfors (Malmö: Liber, 2008), s. 85-113.
- McCullagh, Karen, "Blogging: self presentation and privacy", *Information & Communications Technology Law*, 17 (2008:1), s. 3-23.
- Milles, Ulrika, "Bloggandets baksmälla: nu packar alltfler ihop från Facebook" *Dagens Nyheter*, 22 juni 2009, s. B04.
- Riesman, David, *Den ensamma massan* (Lund: A-Z Förlag, 1999).
- Ryen, Anne, *Kvalitativ intervju: Från vetenskapsteori till fältstudier* (Malmö: Liber, 2004).

- Sjöberg, Katarina, "Forskaren och fältet", i *Uppdrag forskning*, red. Katarina Sjöberg & David Wästerfors (Malmö: Liber, 2008), s. 15-40.
- Statistiska centralbyrån, *Kvinnonamn*, 2009-02-26.
< http://www.scb.se/Pages/TableAndChart_31042.aspx > (Acc. 2009-11-01).
- Sundén, Jenny, "Cybersocieties: writing gender in digital self-presentations", i *Digital borderlands: cultural studies of identity and interactivity on the Internet*, red. Johan Forsnäs, Kajsa Klein, Martina Ladendorf, Jenny Sundén & Malin Svenningsson (New York: Peter Lang Publishing Inc., 2002), s. 79-111.
- Trost, Jan, *Kvalitativa intervjuer* (Lund: Studentlitteratur, 2005).
- Trost, Jan & Irene Levin, *Att förstå vardagen: Med ett symbolisk interaktionistiskt perspektiv* (Lund: Studentlitteratur, 2004).
- Turkle, Sherry, *Leva online* (Stockholm: Norstedt, 1997).
- Weitner, Janina, *Blogg: En undersökning om att skriva blogg på nätet* (C/D-uppsats, Lund: Sociologiska institutionen, Lunds universitet, 2008).
- Zhao, Shanyang, Sherri Grasmuck & Jason Martin, "Identity construction on Facebook: Digital empowerment in anchored relationships", *Computers in Human Behavior*, 24 (2008:5), s. 1816-1836.

Bilaga: Tematiserad intervjuguide

Generella frågor

- Medlemskap
- Användning av Facebook generellt
- Användning av statusuppdateringsfunktionen specifikt
- Tillfällen då Facebook används

Idealisering/självuttryck

Fokuserat på tankarna som **ligger bakom presentationerna** i fråga samt **vad andra** kan tänkas **tycka** om inläggen

- Skrivprocessen
- Statusuppdateringsinnehåll
- Profilmfoto
- Önskat uttryck?
- Andras uppfattning?
- Varför intressanta för andra?

Jaget och texten

Eventuella **distansen/icke-distansen till det skrivna inlägget**, vad texten innebär för skribenten och hur **självet påverkas av olika svar alternativt uteblivna svar**.

- Facebook som forum; självparodi, kommunikation, förmedling
- Uteblivna svar
- Udda eller stötande svar
- Smickrande kommentarer
- Andras självpresentationer; jämförelse, påverkan på självet

Normer och förväntningar

Praktiska uttryckssättet på Facebook i betydelsen **vad får man** respektive **får man inte skriva** i sina inlägg och hur man **uttrycker sig med symboler, ordval** osv.

- Symbolanvändning; påverkan på texten
- Vad skriva respektive inte skriva om på Facebook?

Publiken

Vem som läser inläggen och faktumet att dessa människor känner **olika sidor av skribenten**

- Relationsförbindelser; vänner
- Andras läsning; påverkan på utformning av inlägg
- Icke-anonymitet – anonymitet; påverka vad som skrivs och hur det skrivs?
- Sekretessinställningar
- Deaktivering av konto